

Siyasal - Anayasal Bunalım

Murat Sevinç, e-posta: sevincmurat1789@gmail.com

Teşekkür ederim. Benim son sözü istememin nedeni şu: 15 dakika yetmez dedim çünkü ben 15 dakikada söze bile giremiyorum. Üç beş dakika uzarsa, diğer konuşmacılara haksızlık olmasın ayıp olmasın diye böyle bir şey istedim. Çok mutluyum burada olduğum için. Teşekkür ederim davet edenlere. Mülkiyeliler Birliği'ne ve sendikamıza. Buraya geldiğiniz için size ayrıca teşekkür ederim. Hem Ankara'da olduğum için hem Mülkiyelilerde olduğum için mutluyum. İstanbul'dan gelip bunu söyleyenlere ruh hastası muamelesi yapıldığını biliyorum ama ısrarcıyım. İstanbul'un en güzel yanı Ankara'ya geliş benim açımdan!

Anayasal sorun, siyasi sorun üzerine konuşmamı istedi değerli yönetim! Anayasa metinlerinin zannedildiği kadar önemli olmadığını düşünüyorum. Anayasal 'düzenin' asıl öneme sahip olduğunu, metinlerin zannedildiği kadar önemli olmadığını, ancak siyasi düzen tartışması yapılırsa anlamlı olacağını, geri kalanın yalnızca metinler üzerinde durulan, boş bir çaba olduğunu düşünüyorum. Birkaç fotoğrafla söze başlamak istiyorum. Gördüğümüz gibi bu cümleyi kurabilmek için üç dakika geçiyor!

Biri, şu anda kendisi de burada. Mülkiye Haber'in belkemiği olan Nurettin Bey'in büyük emekleriyle hazırlanan, ihraç edilen hocaların bir kısmının ihraca ilişkin düşüncelerinin yer aldığı, bir iki gün önce çıkan kitabın kapağındaki meşhur fotoğraf. Akademisyen cübbelerinin polis tarafından ezildiği, tarihe geçecek bir fotoğraf. Böyle bir fotoğraf var önümüzde. Cübbelerin ezildiği bir fotoğraf. *Bir diğeri*, Şebnem (Korur Fincancı) hocanın anlattığı bilgilere ilişkin bir iki fotoğraf. Hafızamda kazanmış, bir aynaya yazılmış bir iki sözcük. herhalde güvenlik görevlileri tarafından, ve bir haber. Aile sokağa çıkamadığı için buzdolabında bekletilen çocuk. Bir başka haber. Onun fotoğrafının olup olmadığını bilmiyorum. Taybet İnan'ın cenazesinin günlerce asfalt üzerinde kalması. *Bir diğer fotoğraf* hem trajik hem eğlenceli. Dün sözünü ettiğim. Türkiye'de Batı'da büyükçe sayılabilecek merkez üniversitelerin birinde, bir süre önce cumhurbaşkanı İzmir'e giderken Cumhurbaşkanı'nın da beklemediği şekilde o üniversitenin üç yüze yakın öğretim üyesi ve personelinin otoyolda dizilip cübbeli olarak cumhurbaşkanını karşıladığı fotoğraf. Otoyolda şehir dışında cübbeleriyle bekleyen insanlar. *Bir başka fotoğraf*. Zamanında Genelkurmay'a brifinge giden bir meslek grubunun, elbette bağımsız ve tarafsız yargının, bu kez Saray'a gitmek üzere otobüse koşarken çekilmiş fotoğrafı.

Bu fotoğraflara baktığınızda yaşanan sorunların anayasa metninden kaynaklandığını savunmak epey zor. Ben pek çok sorunun anayasa metninden

kaynaklanmadığını düşünen bir anayasacıyım. Bu konuşmaya anayasa kürsüsünün eski bir üyesi olarak hocalarımı anarak, onlardan alıntılar yaparak başlamak istiyorum. Mümtaz Hoca'nın 1969 tarihli ve benim her seferinde hayranlıkla okuduğum, sadece 130-140 sayfalık "Dinamik Anayasa Anlayışı" adlı kitabının ilk cümlesi: Başka hiçbir ülke yoktur ki batı demokrasilerinde, bu kadar çok anayasa sözü işitilsin ve anayasa tartışılsın. Yıl 1969. Dönün 1954'e aynı şey. Dönün 1946-47'ye üç aşağı beş yukarı aynı. Biraz eskiye gidin, 1924 Anayasası yapılıyor. İttihat ve Terakki'nin anayasa değiştirme çalışmalarına bakın. Biraz daha eskiye gidin 1909, daha eskiye gittiğimizde II. Abdülhamit'in anayasayı askıya alıp 30 yıl meclisi toplamaması.

Nedir benim son yıllardaki anayasa tartışmalarıyla derdim? Bu tartışmaların önemlice kısmının özellikle 2009'dan sonra başlatılan kısmının bir yönlendirme olduğunu ve son derece de boş işler olduğunu düşünüyorum. Yıllardır da bunu savunuyorum. Anayasadaki sözcüklerin görüldüğü-zannedildiği kadar önemli olmadığı düşüncesiyle ki yine Mümtaz hocaya atıfla, muhteşem bir sözdür ve anayasa okumasıdır bence bu cümle: "Anayasaları yaşatan içlerindeki sözcükler değil dışarılarındaki hayattır" der. Buradan hareketle bütün bir anayasa tarihini Bülent Tanör'den Tarık Zafer Tunaya'dan, Mümtaz Hoca'dan ve diğer hocalarımdan hareketle okuyup bugün yalnızca onlara atıf yapacağım. Değil mi ki Mülkiye'deyim! Korkut Hoca'dan hareketle, Bilsay Hoca'nın iktisat tarihinden hareketle ama özellikle Korkut Boratav'ın iktisat tarihinden hareket ederek – diğerleri, hocamın biraz önce anlattıkları benim için daha uzak onları yalnızca öğrenmeye çalışıyorum gazete yazılarından ve diğer okuduklarımdan-, ve Taner (Timur) Hoca'nın tarih okumasına bir iki atıfla... Nedir anayasa dediğimiz şey? Burjuvazinin bir sınıfsal aracıdır, icadıdır. Dolayısıyla burjuvaziye anlamadan, gelişmesini anlamadan ve sınıf mücadelesi üzerine, tarihi üzerine kafa yormadan anayasa tartışmasının anlaşılması mümkün değil. O yüzden de diyorum ki siyasal düzen üzerinde yani anayasal düzen üzerinde durmak lazım.

Bu kez bir başka hocama, Cem Eroğul'a atıfla... Nedir siyasal düzen? Toplumsal yaşamın siyaseti etkileyen bütün yönleri. Birincisi, toplumsal ilişkilerde belirli olan sınıf ve sınıflar. Hangi sınıf. İşçi sınıfı mı burjuvazi mi hangi sınıf belirleyici. Bu, bütün siyasal düzeni belirliyor. İkincisi, ekonomik düzenin gelişmişlik düzeyi. Kağrı ile yolculuk yapan bir devletin siyasal düzeniyle uzaya füze gönderen bir ülkenin düzeni elbette farklı olacak. Üçüncüsü toplumun ideolojik yapısı. Geçtiğimiz hafta Gazete Duvar'da, Sebastian Haffner'in anılarını anlattım. Bir Alman stajyer hâkim. 1914'ten 33'ün sonuna kadar olan anıları. Şunu görüyorsunuz: Faşizmin orada yerleşmesinin nedeni; yalnızca iktisadi kriz değil, yalnızca aptal sosyal demokratların beceriksizliği değil, yalnızca solun enayilikleri değil, savaş sonrası yaşanan krizler değil. Bir de uygun bir dünya görüşü de var. İşte o mitlere yönelik şeyler, o heyecan vs. Haffner'in anılarını okumayan varsa öneririm. Toplumda genel kabul gören değerler, hâkim inanç, hâkim ahlâk. O yüzden, inatla kırmızı ışıkta durmayan insanlarla demokrasi

inşa edilemeyeceğini söylüyorum. Çok basit sözcükler olduğunu biliyorum ama böyle bana kalırsa. Dolayısıyla bütün bunlara bakmak gerekiyor bir anayasa tartışmasını anlayabilmek için.

17. Yüzyıla kadar burjuvazi feodaliteyle, kiliseyle mücadele ediyor. Sonra sözleşmeler, yazılı anayasalar dönemi başlıyor. O mücadele kralla mücadeleye dönüşüyor. Bakın liberalizmin babası John Locke'a. Kralla mücadele hak ve özgürlükler. Burjuvazi sınıfsal nitelikleri gereği bütün hak ve özgürlükleri sözleşmeye bağlama eğiliminde. Çünkü ticaret yapan insanlar. Bütün hak ve özgürlükler belgelere girmeye başlıyor. Milliyetçilikle birlikte, Fransız devriminden sonra özellikle 20. yüzyılda imparatorluğun dağılmasıyla birlikte yeni sözleşmelerin doğması anayasacılık hareketini geliştiriyor. Osmanlı da dağılmakta olan bir imparatorluk. Önce Yunanlar uyanıyor, bağımsızlıklarını ilan ediyor. Ondan 90 yıl sonra da Türkler uyanıyor. "Balkan savaşlarına Osmanlı olarak gittiler ama Türk olarak döndüler" sözünü hatırlayalım. Toprakların kaybı vs. ama, çok da gecikmeden 1876'da başlıyor bizde bu işler. İlk anayasa metni. Bu Avrupa'nın çok gerisinde değildir. Biz meşrutî monarşiye geçtiğimizde Çarlık Rusya'sı mutlak monarşiyle yönetiliyordu.

Türkiye'ye baktığınızda da olup bitendeki sınıfsal karakteri görürsünüz. 1908 burjuva devriminin başlangıcı. 1909 değişiklikleriyle, o burjuva devriminin gerektirdiği değişiklikler yapılıyor. Daha yetkili bir meclis, padişahın elindeki mutlak sürgün yetkisi elinden alınıyor. Kadın hareketi canlanıyor. İşçi hareketi. İşçi hareketi başlar başlamaz Tatil-i Eşgal ve grevlerin yasaklanması gündeme geliyor. Bir burjuva devrimi. Bir yandan İttihat ve Terakki'nin 1913'ten itibaren çok katı, acımasız yönetimi. Diğer yandan o yönetim sürerken de burjuva devrimi filizleniyor. Bakalım 1920'lere. Ve bakarken Taner hocaya atıfla bakalım: 1920'ler için Taner (Timur) hocamız yeni rejimin iktidarının bileşenlerini, küçük burjuva kökenli bürokratlar, burjuvazi ve toprak ağaları olarak anlatmıştı. Fakat burjuvazi zayıf ve cılız. Devrimi yapanlar asker ve sivil bürokrasi. Sonraki bütün anayasal gelişmeler bunun üzerine inşa edilmiştir. 1924 Anayasasına bakın. Lozan'a verilen arada kapitalizme sadakatini, batı sistemlerine sadakatini açıklıyor devrimciler. Kurtuluş Savaşı'nda Bolşeviklerle iyi ilişkiler içindeydiler oysa... Türk devrimcileri bunu açıkladıktan sonra 1924 Anayasası bütün o devrim sürecine izin veren 1921'in kurduğu yerel özerklikler sistemini çöpe atan bir yapı kuruyor. Meclis hükümeti ile parlamenter sistemin birleşimi. Aslında Mustafa Kemal 'meclis hükümeti' istiyor ama başına gelenlerden sonra, (güçlü meclis döneminde milletvekili olmasını engellemeye çalışıyorlar!) bu kadar güçlü meclisin, aynen Fransızların 1792-95 arasında yaşadığı konvansiyonel sistem nasıl onlara bir ders oldu, ondan sonra direktuara geçtiler ve meclisi dengelemek için iki kanada böldüler, bizimkiler de karma bir sistemi tercih ediyor. 1924 Anayasası devrimler ve ulus devlet hedefleyenlere yardımcı olacak bir anayasadır aslında. Genel kuruluş itibarıyla güçlü bir meclis ama meclis hükümeti de değil. Parlamenter sistem. Türk burjuvazisinin, daha doğrusu bir burjuvazi yaratmak isteyenlerin tercihi.

Taner Hoca'ya döneyim. Tabii devlet kapitalizmi, burjuvaziyi devlet büyütecek. Özellikle 30'lardan itibaren. Yakup Kadri'nin romanlarını herkes bilir, burjuvazinin nasıl bir seyir izlediğini. İdeolojik bir kılıfa ihtiyaç var diyor Taner hoca. Milliyetçilik ve pozitivism. Türk devriminin iki büyük ideali... Lozan sonrası pozitivism kriz yıllarında milliyetçilik öne çıkmıştır. Kriz yıllarında milliyetçiliğin öne çıkması olağan. Lozan sonrasında sürekli pozitivism vurgu var. Bunlar II. Meşrutiyet sonrası eğilimi yansıtıyor. Fakat diyor Taner Hoca, pozitivism bir batı öykünmeciliğine de yol açtı. O dönemin o üretim güçlerinin gelişmişlik düzeyiyle doğru orantılı olmayan hukuk yapısının benimsenmesini de biraz bunun üzerinden açıklıyor Taner Timur. Az gelişmiş üretim ilişkileri ama son derece gelişmiş İsviçre Medeni Kanunu! İsviçre medeni kanunu Osmanlı kapitalistleşmeye başladığında da tartışılıyor. Mecelle'den önce gündeme geliyor. Onu bir tarafa bırakıyor Paşa ve Mecelle'yi hazırlıyor. 1924 Anayasası... Tek partili dönemde iki parti denemesi tutmuyor. 30'larda tamamen devlet eliyle bir burjuvazi yaratma amacı güdüyor Türkiye. 1945'e kadar peki. Ama İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra bir tercih yapılması gerekiyor. O tercih yine kapitalist bloktan. Zaten dâhil olduğumuz bloktan, o bloğun büyük gücünün yanına yaklaşarak yapılıyor. Mecburen çok partili yaşama geçmek zorundalar.

Bu aşamada Demokrat Parti'yi kuran dört kişi dörtlü takririni ne zaman veriyor? Toprak Reformu tartışılırken. Şimdi güçlü meclis ve tek parti olmasaydı, Varlık Vergisi ve Milli Korunma Kanunu gibi kanunlar, İkinci Dünya Savaşı'ndaki önlemler o kadar kolay alınabilir miydi? Bunlar ideolojik tercihin sonucudur. Fakat 45'e kadar pek tartışılmadı anayasa. 45'ten sonra da olması gerektiği gibi tartışılmadı ama 'hukuk' tartışması başladı. İnönü döneminde üniversite reformu, yeni seçim kanunu... Peki, Demokrat Parti nasıl bir parti? Burada da Cem (Eroğul) Hoca'ya atıf: İkinci Dünya Savaşından sonra iktidara tamamen sahip olabilecek bir halk hareketini araç edinen, asalak egemen sınıfın siyasal örgütüdür DP. Demokrat Parti dediğimiz CHP içinden çıkıyor. İki de burjuvazinin partisi. Biri asker sivil bürokrasi diğer ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahiplerini temsil ediyor. İki birlikte solu eziyorlar. Sabiha Sertel'in anılarını okumuşsunuzdur. İlk başta Celal Bayar'la Fevzi Çakmak'la araları çok iyi. Ama 'solsuz' geçilme kararı veriliyor çok partili hayata. Geçenlerde cumhurbaşkanı, İnönü'nün elindeki Amerikan bayrağını gösterdi. Onu bir tarafa bırakalım. Garip bir şey zaten bu. Ama Köy Enstitüleri'nin köküne kibrit suyu döken İnönü. Ayrıca çok partili yaşama solsuz geçilmesine önayak olan da İnönü. Solu ezerek çok partili hayata geçilmesine izin veriyor o rejim ve burjuvazi.

Geldik 1950'ye. 1952'de anayasa eski dile dönüyor. Teşkilatı Esasiye oluyor. Sağcı milletin numarası hiç değişmiyor. Göze hoş görülsün diye yapıyorlar bunu. Son derece lüzumsuz ama Türkiye sağına çok uygun. Göze girmeye çalışıyor filan. Fakat 54'ten sonra tekrar ve daha ciddi bir hukuk/anayasa tartışması başlıyor. Çünkü Kore Savaşı sonrasında, büyüme yavaşlıyor. Dört yıllık yüksek milli gelir artışı sona eriyor. Yüzde 45 civarında artış vardı oysa. Burjuvazi sıkışıkça

anayasa tartışılıyor. Suçlu anayasa değil. Suçsuz anayasa. Mümtaz Soysal'ın 1960'ta Yeni Forum'da yazdığı yazının başlığıdır bu. Yine sınıf mücadelesi anayasaya havale ediliyor. Ve 54'ten sonra nasıl yorumluyor egemenlik ilkesini Demokrat Parti? Şöyle: Egemenlik kayıtsızlık şartsız milletindir. Meclis'te temsil edilir. Ben çoğunluğu aldığımı göre, egemenliği de ben temsil ederim! Kayıt ve şart tanımam! Yargıçları ihraç edebilirim, her şeyi yaparım. Milli irade tartışmasının başlangıcı. 1950'ler. Çoğunluk bende istediğim her şeyi yaparım. 1961 Anayasası ise Behice Boran'ın sözüyle burjuvazinin son ilerici barutudur. Asker sivil bürokrasi 50'de kaybettiği iktidarı geri alıyor. İthal ikameci iktisadi tercih var bu dönemde. Genişleme var ekonomide. Dolayısıyla, Korkut Hoca'nın dediği gibi, halkın kısa dönem çıkarlarıyla burjuvazinin uzun dönemli çıkarları bir dönem için örtüşüyor. İşçi hareketi, işçi hakları, sosyal hak talepleri... Bunlar 1967-68'e kadar çok hoş gidiyor. 1961 Anayasası'nın sevdiğimiz özellikleri. O yüzden Demirel 1965'te 'bu anayasadaki kurumlarla yaşamak zorundayız' diyor ama 68'de aynı insanlar 'bu anayasa ile ülke yönetilemez' demeye başlıyor. Sokak eylemleri var ve ekonomi daralıyor. 12 Mart... Burjuvazi her defasında müdahale ederek yola sokmaya çalışıyor raydan çıkan sistemi. Sermayenin istediği değişikliklerin bir kısmı yapılıyor 12 Mart'ta ki, bunlar 12 Eylül'ün provasıdır. 12 Eylül, (yine Korkut Hoca'ya atıf), sermayenin karşı saldırısı! Bu kez her şeyi yapıyorlar. Ecevit'i devirmek isteyen TÜSİAD'ın beş gün arka arkaya gazetelere verdiği ilanlara bakın. Ve TÜSİAD son derece mutlu 12 Eylül'de. O yüzden Kenan Evren pek çok konuşmasında 61 Anayasası'nda özgürlükler fazlaydı, işçiye karşı patron halka karşı devlet güçsüz düşmüştü filan der.

Bu anayasa döneminde 2010 yılına kadar bütün değişiklikler burjuvazinin AB hevesiyle ilgiliydi. 95-99, özellikle 2001 değişiklikleri. Unutmayın, Bülent Tanör TÜSİAD'a anayasa önerisi hazırladı. Anayasa'nın ilk metniyle karşılaştırılınca hayli demokratik değişikliklerdi. 2010'da iş değişiyor. 2010'da yapılan değişiklikler bana kalırsa iki kurumun ele geçirilmesine yönelikti. HSYK ve Anayasa Mahkemesi. O günden bugüne yapılan bütün anayasa tartışmalarını artık başka bir yere koymak gerekiyor. Hem uluslararası sermaye hem milli sermayenin tam olarak ne istediği, neye niyetlendiğiyle birlikte yorumlamak gerekir. Lafı bu kadar uzatmamın nedeni de bu. Bütün dünyada, bütün batı demokrasilerinde otoriterlik artarken, temsili demokrasiler kriz yaşarken... Türkiye'de de bu krizin ruhuna uygun bir anayasa yapıldı ve yeryüzünde eşi benzeri olmayan 'cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi' adında bir 'şey' kabul edildi. Bu 'şey' ne kadar yerli sermayenin ne kadar uluslararası sermayenin talebidir, ne kadar rahatsızlardır, bilemiyorum. Bence biraz rahatsızlar bu anayasa değişikliğinden, parlamenter sistemin terk edilmesinden. Hepimiz şunun da farkındayız, kârları arttığı sürece umurlarında olmaz. Şu anda sorun, işlerin tam olarak istedikleri gibi gitmemesi. Ben bu sistemin ömrünün uzun olacağını sanmıyorum. Türkiye'nin yeniden, biraz daha farklılaştırılmış bir parlamenter sisteme, daha sembolik yetkileri olan bir cumhurbaşkanına döneceğini düşünüyorum. Olması gereken bu. Son olarak şunu söyleyeyim: Bütün sınıf mücadelesi ve

ekonomik gerçeklikler, ekonomi, aslında daha çok iktisatçıların alanına giren konular hesaba katılmadan ve tarihsel gelişim göz önünde bulundurulmadan yapılan hiçbir anayasa değerlendirilmesi anlamlı değildir. Şu anda yaşadığımız kriz, bütün temsili demokrasilerde, daha az ölçülerde de olsa yaşanıyor. Bütün kurumlar Sanayi Devrimi'nin ürünü ve artık kapitalizm adlı hikâye bitti görünüyor. Kurumları da gereksizleşecek. Siyasal partiler, hiç ihtiyacımız yok artık. Bir süre sonra bu anlaşılacak. On yıl sonra belki de parti diye bir şey kalmamış olacak. Milletvekilleri... Hiç ihtiyacımız yok. Şu anda var gibi görünüyor ama aslında yok. Üretim ilişkileri tamamen dönüşmüşken ve bilişim devrimi söz konusuysen çok daha az emekle aynı verimliliği elde etmek mümkünken hiçbir toplumsal yapının aynı kalma ihtimali yok. Ömür süremiz içinde hali hazırdaki bütün kurumların dönüşeceğini göreceğiz. O yüzden, evet çok sıkıntı çektiğimiz günler bunlar hakikaten. İnsanların morali bozuk canı sıkın ama bütün bu yaşadıklarımızı tarihin vahim dönemlerinden yalnızca biri olarak görüp biraz daha soğukkanlı bakmak gerekir. Örneğin Gezi parkı deneyimi üzerine, park forumları üzerine... Geleceğin yönetim biçimi olacak... Daha fazla kamusal alanların kullanılması, bunlar üzerine kafa yormakta yarar var. Belki o zaman moral bozukluklarımız, bizi harekete geçirecek ve moral verecek yeni bir şeyler yapma enerji ve niyetimiz olur. Ama eski kurumlardan bir beklentimiz olmamalı artık. Bir insanın bu siyasal partilerden filan beklentisi olması için kendisini kaybetmiş olması gerekir. Yeni dönemin kendi kurumları olacak.

Son söz... 1848'de Avrupa devrimleri olmazdı eğer 1789 olmasaydı. Ben o kadar bekleyeceğimizi de düşünmüyorum. Yine tekrar söylüyorum. Ömür süremiz içinde bütün bu kurumların dönüştüğünü bir kısmının da anı olarak kaldığını göreceğiz. O yüzden çok sıkıcı günler olacağına kuşku yok ama umudumuzu diri tutmaya çalışalım. Türkiye'deki anayasal süreçlerin de, başta sözünü ettiğim fotoğraflarla ilgili olduğunu, yalnızca anayasa metniyle ilgili olmadığını düşünelim...